

56. Newmark, Popovic, Pym ve Kocabiyık'ın kuramları ışığında Aldous Huxley'in *Cesur Yeni Dünya* adlı romanındaki dil oyunlarının Türkçe çevirilerinin analizi

Zafer SARI¹

APA: Sari, Z. (2022). Newmark, Popovic, Pym ve Kocabiyık'ın kuramları ışığında Aldous Huxley'in *Cesur Yeni Dünya* adlı romanındaki dil oyunlarının Türkçe çevirilerinin analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (29), 917-940. DOI: 10.29000/rumelide.1164905.

Öz

Çalışmanın amacı, İngiliz yazar Aldous Huxley tarafından kaleme alınan *Cesur Yeni Dünya* adlı distopik romandaki dil oyunlarının farklı çevirmenlerce yapılan ve farklı yayınevlerince basılan iki farklı Türkçe çevirisini Newmark, Popovic, Pym ve Kocabiyık'ın çeviri kuramları çerçevesinde karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Bu bağlamda çevirmenlerin hangi çeviri stratejilerini kullanmayı tercih ettikleri yani yapılan çevirilerin hangi çeviri kuramına ya da kuramlarına örnek teşkil edebileceği tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda on sekiz bölümden oluşan özgün metnin her bir bölümünden seçilen toplamda otuz dört adet dil oyunu ve Türkçe çevirileri dört çeviri kuramı ışığında incelenmiştir. Çalışmada kaynak metin olarak Longman Literature yayınevinde 2010 yılında yayımlanan özgün metnin 25. Baskısı; çeviri metinler olarak da Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları'nın 1989 - Orhan Burian çevirisi ile İthaki Yayınları'nın 2015 - Ümit Tosun çevirisi kullanılmıştır. Çalışmanın araştırma modeli ise nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesidir. Çalışmada vurgulanan en temel husus, bilimsel bir çeviri analizinin kuramsal bir çerçeveye oturtulmuş olması ve kesinlikle bir doğru-yanlış çözümlenmesi olmaması gerektiğidir. Çalışmanın sonucunda ulaşılan veriler değerlendirildiğinde bu iki çevirmenin birbirinden farklı çeviri yaklaşımları benimsedikleri bulgusu elde edilmiştir. Birinci erek metin çevirmeni Burian sıklıkla Yönlü Eşdeğerliği sağlamış ve İletişimsel Çeviri yaklaşımını benimsemiştir. İkinci erek metin çevirmeni Tosun ise Burian'ın aksine genel olarak Semantik Çeviri yaklaşımını tercih etmiştir. Burian ve Tosun'un çevirileri arasındaki en temel fark ise Burian'ın Osmanlıca kelimeleri çok sık kullanıyor olması; Tosun'un ise daha yalın ve sade bir üslup tercih etmesidir.

Anahtar kelimeler: Çeviri analizi, dil oyunları çevirisi, çeviri kuramları, eşdeğerlik, deyiş kaydırma

The analysis of Turkish translations of figurative language in *Brave New World* by Aldous Huxley in the light of Newmark, Popovic, Pym and Kocabiyık's theories

Abstract

The aim of the study is to analyze two different Turkish translations, made by different translators and published by different publishers, of the figurative language in the dystopian novel *Brave New World*, written by British author Aldous Huxley, within the framework of Newmark, Popovic, Pym and Kocabiyık's translation theories. In this context, it has been tried to determine which translation strategies the translators prefer to use, that is, which translation theory or theories the translations can serve as an example. In accordance with this purpose, a total of thirty-four figurative language

¹ Öğr. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İngilizce Hazırlık Birimi (Ankara, Türkiye), zafer.sari@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2318-4941 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 29.06.2022-kabul tarihi: 20.08.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1164905]

selected from each part of the original text consisting of eighteen chapters and their Turkish translations have been examined in the light of four translation theories. In this study, as the source text, the 25th edition of the original text published by Longman Literature Publishing House in 2010; as the target texts, 1989 - Orhan Burian's translation of the Ministry of National Education Publications and the 2015 - Ümit Tosun's translation of Ithaki Publications have been used. The research model of the study is document analysis, one of the qualitative research methods. The main point emphasized in the study is that a scientific translation analysis should be based on a theoretical framework and should not be a true-false analysis. When the data obtained at the end of the study are evaluated, it is found that these two translators have adopted different translation approaches from each other. The first target text translator, Burian, has often achieved Directional Equivalence and adopted the Communicative Translation approach. The second target text translator, Tosun, on the other hand, has generally preferred the Semantic Translation approach, unlike Burian. The main difference between Burian and Tosun's translations is that Burian has used Ottoman Turkish words very often; Tosun, on the other hand, has preferred a plainer and simpler style.

Keywords: Translation analysis, translation of figurative language, translation theories, equivalence, shift of expressions

1. Giriş

Bir terim olarak çeviri kavramının birden fazla anlama sahip olduğu söylenebilir. Bu terim çeviriyle ilgili genel ihtisas alanını, çeviri eylemi sonucunda ortaya çıkan çeviri metni veya ürünü ve çeviri yapma eyleminin, ediminin veyahut sürecinin kendisini tanımlamak için üç farklı şekilde kullanılabilir. Çeviri edimi, orijinal dilinde yazılmış özgün bir metni başka bir dilde başka bir metne dönüştürmeyle gerçekleşir. Bu bağlamda orijinal dile "kaynak dil" (source language) ve orijinal metne "kaynak metin" (source text); çevrilecek olan dile "hedef/erek dil" (target language) ve çeviri metne "hedef/erek metin" (target text) adı verilmektedir. Fakat yapısalci yaklaşımı benimseyen dilbilimci Roman Jakobson, çeviriyi üç farklı kategoride sınıflandırmıştır. Bunlardan ilki, bir dildeki söylemin aynı dilde başka sözcüklerle açıklanması veya anlatılması olarak tanımlanan "diliçi çeviri/dönüştürüm" (intra-lingual translation)'dür. İkincisi bir dildeki ifadenin başka bir dilde ifade edilmesi olarak tanımlanan "dillerarası çeviri/gerçek anlamda çeviri" (inter-lingual translation)'dir. Sonuncusu ise dilsel bir ifadenin dil dışı göstergelerle anlatılması olan "göstergeler arası çeviri/ötelemeli değiştirim" (inter-semiotic translation)'dir. Başka bir deyişle, söylenen ve yazılan bir şeyi aydınlığa kavuşturmak için aynı dilde başka bir şekilde ifade etmek "diliçi çeviri"; yazılı bir metin müzik, film veya resimle anlatılıyorsa "göstergeler arası çeviri"; hiçbir şekilde ayrıcalıklı olmamasına rağmen çeviribilimin geleneksel odak noktası olan gerçek anlamda çeviri yani bir dildeki ifadenin başka bir dile sözlü veya yazılı olarak aktarılması da "dillerarası çeviri" olarak tanımlanmaktadır (Munday, 2001: 4-5).

Bunlara ek olarak Jakobson (2004: 140) çevrilemezlik şeklinde bir kavramın var olmadığını belirtmek amacıyla bir dilde tüm öğelerin başka bir dile aktarılabilmesini ifade etmektedir. Jakobson'a göre bir dilde belirli bir semantik unsurun mevcut olmadığı durumlarda bu eksiklik ödünç kelimeler, yeni türetilmiş kelimeler ve dolaylı anlatımlar yoluyla giderilebilmektedir. Jakobson'a ek olarak Kocabıyık (2021a) da makalesinde bir dilde söylenebilen her türlü ifadenin değişik yollarla da olsa mutlaka bir başka dile çevrilebileceğini dile getirerek çevrilemezlik şeklinde bir sorunun var olmadığını vurgulamaktadır.

Çeviri, toplumlar tarafından değişik şekillerde algılanan ve farklı tarihsel geçmişlere sahip eski bir sosyo-kültürel eylemdir. Bazı toplumlarda çeviri eylemi uzun zamandır kaynak metinde verilmek istenen anlamı olduğu gibi sabit ve değişmez bir biçimde aktaracak şekilde kaynak metne sadık kalınarak metnin yeniden üretilme uğraşı olarak görülmektedir. Önceleri çeviri metin özgün metin ile eşdeğer kabul edilirdi. Ayrıca çeviri çalışmaları ya da bununla ilgili fikirler kutsal metinler veya saygın edebiyat gibi üst düzey kültür öğeleriyle ilişkilendirilmekteydi. Tarihsel gelişim süreci içerisinde çeviri uygulamalarına ilişkin pek çok anlayışa çeviri literatüründe yeteri kadar değinilmemiştir ya da çoğu hiç bilinmemektedir (Gambier, 2018: 19).

İlk kez 1972 yılında Amerikalı çeviribilimci Holmes (2004) çeviri çalışmalarını “Çeviribilim” adında bağımsız bir bilim dalı olarak tanımlamıştır. Ayrıca çalışmasında disiplinin yapısına ve kapsamına genel olarak değinmiş ve çeviri alanını kuramsal, betimleyici ve uygulamalı olarak üç bölüme ayırmıştır. Çeviri tarihine çok önemli katkılar sunan bu çalışma sayesinde çeviri alanı hem bağımsızlığını kazanmış hem de büyük gelişmeler kaydetmiştir. Dolayısıyla da yeni kuramlar ortaya konulmaya başlanmıştır. Lefevre (1992: xi) çeviribilimin ayrı bir bilim dalı olarak gelişimini sürdürmesinin 1980’lerin bir başarı öyküsü olduğunu, çeviribilim alanının dünyanın çoğu yerinde geliştiğini ve 21. yüzyıla doğru da başarılı bir şekilde hızla ilerlemeye devam edeceğini dile getirmektedir.

Çeviri eleştirisi ise çeviribilimin önemli araştırma alanlarından biridir. Broeck (2014) çeviribilim çalışmaları kapsamında çeviri kuramları üzerine yoğunlaşan araştırmaların çeviri analizleri bir başka deyişle eleştirileriyle karşılaştırıldığında daha fazla ilgi odağı haline geldiğini ifade etmektedir. Ayrıca Broeck makalesinde çoğu batılı ülkelerde gerçekleştirilen çeviri analiz çalışmalarında kuramsal açıklamalara pek fazla yer verilmediğini ve çevirmenle yazarın aynı yerde konumlandırılmasına çalışıldığından bahsetmektedir. Fakat bu hususta bilimsel bir çeviri analizinin yalnızca öznel yargılara, eleştirilere veya beğenilere dayanarak gerçekleştirilemeyeceğini, bu tür çeviri eleştirisi çalışmalarının çeviri analizinden ziyade “çeviri kritiği” olarak isimlendirilmesinin daha yerinde olduğunu altını çizmektedir. Broeck’a göre bilimsellik özelliği taşıyan bir çeviri analiz çalışmasının kuramsal verilere dayandırılan sistematik betimlemeler içermesi gerekmektedir. Kocabiyık ve Özcan (2022) da bu gerçeği makalesinde belirtmektedirler. Ayrıca Kocabiyık (2022a) çeviri değerlendirmesi yapacak olan bir eleştirmenin ya da eğitimcinin de kuramlara hâkim olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Broeck’un altını çizdiği tüm bu hususlardan da anlaşılacağı üzere kuramsal bir temele dayanmayan bir çeviri analizi bilimsellikten yoksun olacak ve yalnızca doğru-yanlış çözümlemesi olarak kalacaktır. Sarı ve Söylemez (2022) de çalışmalarında bir çeviri eleştirisinin bilimsellik özelliği kazanabilmesi için üzerinde durulması gereken hususlara değinerek bu konunun önemine dikkat çekmektedirler. Fakat bu bağlamda İnce (1997) çeviri kuramlarının metin çözümlemelerinde kullanıldığı çeviri eleştirisi çalışmalarının oldukça az olduğunu söylemektedir. Ancak elbette ortaya konulan pek çok çeviri analiz modeli vardır. Holmes (2004) tarafından Betimleyici Çeviribilim kapsamında ileri sürülen üç farklı çeviri analiz yöntemi, Tosun’un (2013) ortaya koyduğu çeviri eleştirisi kuramı, Toury’nin (2014) geliştirdiği Betimleyici Çeviribilim, Broeck’un (2014) çeviri analiz modeli, bilimsel olarak çevirilerin niteliğini incelemek amacıyla Reiss (2014) tarafından ortaya atılan prensipler, House’un (2015) kalite değerlendirme modeli ve Kocabiyık’ın (2021b) kitabında geliştirdiği çeviri eleştirisi modeli yalnızca bir çeviri metnin analizine odaklanan başlıca modellerdir.

Bu çalışmada Newmark (1988) tarafından ileri sürülen “Semantik” ve “İletişimsel Çeviri”, Popovic (1970) tarafından ortaya konulan “Deyiş Kaydırma”, Pym (2010) tarafından ileri sürülen “Doğal Eşdeğerlik” ile “Yönlü Eşdeğerlik” ve Kocabiyık’ın (2021c) geliştirdiği “Altın Eşdeğerlik” adlı kuramlar

ışığında İngiliz yazar Aldous Huxley tarafından kaleme alınan ve 1932 yılında yayımlanan *Cesur Yeni Dünya* adlı distopik romanda yer alan dil oyunlarının iki farklı Türkçe çevirisi analiz edilecektir. Analizin kuramsal çerçevesini bahsi geçen bu kuramlar oluşturmaktadır. Dil oyunlarının çevirileri analiz edilirken yapılmış olan tercümelemlerin kuramsal çerçevede yer alan kuramlardan hangilerine örnek teşkil ettiği irdelenecektir. Bu çalışmanın araştırma modeli ise nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesidir. Bu araştırmanın çeviribilim alanına kuramsal çerçevesi dört farklı kuramdan oluşan bilimsel bir çeviri analizinin nasıl yapılması gerektiğini izah etmeye katkı sağlaması açısından önem arz edeceği düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında söz konusu kaynak metnin Longman Literature yayınevi tarafından 2010 yılında *Brave New World* orijinal ismiyle yayımlanan 25. Baskısından yararlanılmıştır. Çeviri metinler olarak da kaynak metnin Orhan Burian tarafından çevrilen ve 1989 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları tarafından yayımlanan 2. Baskısı ile Ümit Tosun tarafından çevrilen ve 2015 yılında İthaki Yayınları tarafından yayımlanan 13. Baskısı seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini 18 bölümden oluşan özgün metnin her bir bölümünden seçilen toplamda 34 adet dil oyunu oluşturmaktadır.

2. Newmark'ın kuramı

İngiliz çeviribilim profesörü Peter Newmark (1988: 38) *Çeviri Yaklaşımları* (Approaches to Translation) adlı kitabında “İletişimsel Çeviri” (Communicative Translation) ile “Semantik Çeviri” (Semantic Translation) biçiminde isimlendirdiği iki değişik çeviri yaklaşımı ileri sürmektedir. Newmark'a göre Semantik Çeviri, “kaynak metin üreticisinin kayda geçirdiği manayı en düzgün biçimde erek metne nakletmek amacıyla kaynak metnin sentaksına ve semantik biçimine sadık olan bir çeviri yöntemi”; İletişimsel Çeviri ise “orijinal metnin ana dil okuyucusunda yarattığı etkinin aynısını erek metnin erek okuyucu üzerinde bırakmasını amaçlayan bir çeviri yöntemidir.” Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere Newmark tarafından geliştirilen Semantik Çeviri kuramı, Nida'nın (2004) ortaya koyduğu “Biçimsel Eşdeğerlik” (Formal Equivalence) kuramıyla, İletişimsel Çeviri kuramı ise yine Nida (2004) tarafından geliştirilen “Dinamik Eşdeğerlik” (Dynamic Equivalence) olgusuyla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Newmark (1988: 38) kitabında 19. yüzyılda çeviride eski dönemlere kıyasla daha bilimsel bir yaklaşımın esas alınmaya başladığını ifade etmektedir. Ayrıca Newmark bu tarihten itibaren Nida'nın (2004) geliştirdiği “eşdeğerlik etkisi” fikrinin çeviribilimle ilgilenen birçok araştırmacı tarafından kabul gördüğünün altını çizmektedir. Buna rağmen Newmark, eşdeğerlikle alakalı tartışmaların tam anlamıyla hiçbir zaman çözülemeyeceğini ve bu hususta mevcut olan ihtilafın her dönemde devam edeceğini de eklemektedir. Newmark, sözü edilen bu iki çeviri yaklaşımını eşdeğerlikle ilintili çalışmalara bir katkı olması amacıyla ortaya koyduğunu belirtmektedir.

Newmark, söz konusu bu iki farklı çeviri yaklaşımında kuramsal açıdan büyük farklılıkların var olduğunu da belirtmektedir. İletişimsel Çeviri, zorluklar veya kapalı anlamlar görmek istemeyen ve kaynak metindeki tüm yabancı unsurların erek metinde dikkat çekmemesini arzulayan okuyucu için elverişlidir. Ama Newmark, İletişimsel Çevirinin bahsi geçen okuyucu topluluğuna yönelik olmasına karşın çevirmenin erek metni meydana getirirken orijinal metnin erek metin için tek dayanak olduğunu idrak etmesi ve orijinal metni tahrif etmeden orijinal metnin şekilsel öğelerine itibar etmesi gerektiğini de eklemektedir.

Semantik Çeviriyi benimseyen bir çevirmen ise kaynak kültüre sadık olan bir erek metin meydana getirmeyi amaçlamakta ve okuyucular için orijinal metnin kültürel öğelerini açığa vurmaktadır. Newmark'a göre İletişimsel Çeviri ve Semantik Çeviri arasındaki temel fark, bakış açıdır. İletişimsel Çeviri, Semantik Çevirinin aksine mesajın içeriği yerine etkisini ön plana çıkarmayı hedeflemektedir (Newmark, 1988: 39).

Newmark, İletişimsel Çevirinin bir örneği olarak İngiliz dilinde mevcut olan "beware of the dog" kalıbını göstermektedir. İletişimsel Çeviri bağlamında bu ibarenin alıcı dildeki en etkili tercümesi "ısıran köpek" biçiminde bir ibare ise eşdeğerlik etkisini sağlamak için bu ifade "ısıran köpek" şeklinde tercüme edilmelidir. Newmark söz konusu durumda Semantik Çeviri yaklaşımının esas alındığı takdirde yapılan çevirinin her ne kadar bilgilendirici olmasına rağmen İletişimsel Çevirinin daha etkili olacağını vurgulamaktadır. Ayrıca Newmark, İletişimsel Çevirinin genel anlamda daha pürüzsüz, yalın ve açık olabileceğini tartışmaktadır (Newmark, 1988: 39).

Çeviribilimci, İletişimsel Çeviriyi esas almış olan tercümanın anlaşılabilirlikleri gidermek, tekrarları ve laf kalabalığını törpülemek ile jargonları anlaşılabilir kılmak için orijinal metindeki mantığı düzeltme veya geliştirme yetkisinin bulunduğunu kayda geçirmektedir. Ayrıca erek metinde İletişimsel Çeviriyi benimseyen bir tercümanın orijinal metinde mevcut olan bir takım bilgi hatalarını da düzeltmeye izni vardır. Bunlara ek olarak Newmark (1988: 42), İletişimsel Çeviride çevirmenin bilgi verme ya da birebir uyumlu olma amacı olmadığı takdirde orijinal metinden daha güzel bir erek metin oluşturma çabası içine girebileceğini de dile getirmektedir. Ancak Newmark, Semantik Çeviri bağlamında bu tür düzeltmelere ve değiştirmelere müsaade edilmediğini vurgulamaktadır.

3. Popovic'in kuramı

Slovak çeviribilimci Anton Popovic (1970) *Çeviri Analizinde "Değiş Kaydırma" Kavramı* (The Concept "Shift of Expressions" in Translation Analysis) adlı makalesinde "Değiş Kaydırma" (Shift of Expressions) şeklinde isimlendirdiği bir kavram ortaya koymuştur. Popovic, çeviride eşdeğerlik değil ancak deyiş kaydırmaların mevcut olabileceğini savunmaktadır. Yazara göre bir çevirmen tercüme edeceği kaynak metnin anlaşılma düzeyinin seviyesini daha yükseğe taşımak için erek kültürün normlarıyla uyuşan bir erek metin ortaya çıkarmalıdır. Böyle bir durum da bir takım deyiş kaydırmaları doğurabilmektedir. Popovic'in geliştirdiği bu kuram Nida'nın (2004) "Dinamik Eşdeğerliğine" bir hayli fazla benzese de değişik bir terminolojiye sahip olduğu için literatüre girmeyi başarmıştır.

Popovic, çevirinin en temel amacının estetik ve zihinsel unsurları bir dilden başka dile nakletmek olduğunu dile getirmektedir. Bu aktarma süreci doğrudan doğruya gerçekleştirilemeyeceği gibi bazı güçlükleri ve kayıpları da beraberinde getirebilmektedir. Ancak Popovic, çeviri sürecinin sonucunun bazı durumlarda bunun tam aksine kayıp yerine kazanç da sağlayabileceğini iddia etmektedir. Bu çeviribilimcinin savunduğu bir diğer husus da bu olasılıkların çevirinin yapısı itibarıyla bazı estetik ve zihinsel öğelerin kaydırılması neticesini oluşturabileceğidir. Yazar söz konusu kaydırmaların mevcudiyetinin deneyse olarak da ispatlanabileceğini iddia etmektedir.

Çeviri edinimi sırasında cereyan eden hadiseler erek metni şekillendiren unsurlardır. Yazara göre bu süreci etkileyen etkenler çok çeşitlidir. Bunlardan bir tanesi erek metnin iki yanlı bir özelliğe sahip olduğu gerçeğidir. Bunun en belirgin nedeni de bir erek metin oluşturulurken edebi ve dilsel normlar ile kültürlerin birbiriyle çekişmesidir. Orijinal metinle erek metin arasında bulunan farklılıklar iki dilin yapısal mahiyetiyle belirlenmektedir.

Çeviribilimci, dillerdeki farklılıkların kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir çünkü bahsi geçen farklılıklar iki dil arasındaki kültür uyumsuzluğu sonucu cereyan etmektedir. Yazarla tercüman arasında mevcut olan farklılığı ise okuyucuların değerlendirmesi yönlendirmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, tercümanın yazara ne kadar sadık kaldığının tespitindeki kustaslardan biri erek okuyucunun erek metne karşı tepkisi olacaktır.

Popovic'in Deyiş Kaydırma kavramını izah ederken dikkat çektiği en önemli nokta, çeviri sürecinin metnin anlambilimsel öğelerinde kaydırmaları zorunlu kılıyor olabilmesi, tercümanın kaynak metnin anlamsal çekiciliğini bozmak istemesi olarak değil tam aksine çevirmenin kaynak metnin normunu muhafaza etme kaygısı olarak yorumlanması gerektiğidir. Başka bir deyişle, tercümanın bahsi geçen bu kaydırmaları esas alması orijinal metnin anlam bütünlüğünü nakletmeye uğraş göstermesindedir.

Oluşturulacak olan bir erek metinde orijinal metne sadık kalınmak istenmesi sürecin başlangıcıdır. Bu isteğe tabi olmak veya tabi olmak için gayret etmek şekilsel zorunlulukların belirgin hale gelmesine imkân verecek bir temel oluşturmaktadır. Bu sebeple kaydırmalar tercümanın kaynak metni tahrif etmek istemesinden değil, ona mümkün olduğunca sadık kalarak onu yeniden biçimlendirmesi ve bir bütün halinde aktarmaya çalışmasındandır. Yazara göre bir erek metin oluştururken tercümanın yegâne vazifesi kendisini kaynak metinle bütünleştirmek olmamalıdır. Zira tercüman bahsi geçen yaklaşımı benimsediği takdirde çeviri metninin saydam bir tercüme dönüşmesine yol açabilecektir. Popovic'e göre tercümanın kaynak metinden bağımsız karar almaya da yetkisi vardır.

4. Pym'in kuramı

Çeviribilim profesörü Anthony Pym (2010) *Çeviri Kuramlarını Keşfetme* (Exploring Translation Theories) isimli kitabında tüm çeviri ekollerini ve kuramlarını paradigmlar içerisinde ele alarak tüm orijinal metinleri ve çevirileri paradigmlar içerisinde konumlandırmayı hedeflemektedir. İlk olarak Pym (2010), Eşdeğerlik Paradigması kapsamında "Doğal Eşdeğerlik" (Natural Equivalence) ve "Yönlü Eşdeğerlik" (Directional Equivalence) şeklinde isimlendirdiği iki çeşit eşdeğerlik olgusu ileri sürmektedir.

Pym (2010: 6), Doğal Eşdeğerliğin bir dilde zikredilen bir ifadenin bir diğer dilde belki aynı karşılığı olmasa da birebir değerinin mutlaka mevcut olduğu hakikatinden hareketle yola çıktığını vurgulamaktadır. Buradan anlaşılacaktır ki Pym orijinal metinle çeviri metin arasındaki ilişkinin şekil ya da fonksiyon gibi seviyelere bakılmaksızın eşit olan değer seviyesinde olduğunu iddia etmektedir. Doğal Eşdeğerlik dillerin birebir uyumlu oldukları değil, bunun yerine aynı değerlere sahip olabileceği görüşünü benimsemektedir. Bahsi geçen hipotezi olan tüm kuramlar bu geniş Eşdeğerlik Paradigması içerisinde değerlendirilebilmektedir.

Pym (2010: 6) bu paradigmayı alt paradigmalara indirgemekte ve Doğal Eşdeğerlik olgusunun herhangi iki dil arasında yapılan çeviride "geri çeviri" (back translation) ihtimalini ortadan kaldırmayan yöntem olduğunu kayda geçirmektedir. Ayrıca Pym (2010: 7) Eşdeğerlikle ilgili olarak on üçüncü Cuma örneğini göstermektedir. İngiliz kültüründe Cuma gününün uğursuz olduğuna inanıldığını ama İspanya'nın Kültüründe ise uğursuz günün on üçüncü Salı olduğunu ifade etmektedir. Pym'e göre böyle bir durum gerçekleştiğinde bir tercüman Doğal Eşdeğerlik bağlamında erek kültüre uygun olan anlamı verecek ayarlamayı rahatça yapabilir.

Eşdeğerlik kavramının odaklandığı konular işte tüm bu unsurlardır. Pym geliştirmeyi amaçladığı Eşdeğerlik kavramıyla bir çevirinin aynı değeri taşımasının isabetlilik anlamında yeterli olduğunu tartışmaktadır. Bahsi geçen değer bazı durumlarda şekilsel düzeyde, bazı durumlarda da on üçüncü Cuma örneğinde olduğu gibi işlev düzeyinde sağlanabilir (Pym, 2010: 8). Eşdeğerlik hiçbir zaman hangi değerlerin eşit olması gerektiği konusunda bir fikir ileri sürmez. Sadece talep edilen tüm düzeylerde eşit olan değer sağlanabileceğine vurgu yapmaktadır. Doğal Eşdeğerlikle alakalı son olarak Pym (2010: 22) Doğal Eşdeğerliğin tarihle ilintili bir görüş olduğunu iddia etmektedir. Doğal Eşdeğerliğe göre iki dil arasında mutlak uyum olması gerekli değildir ancak farklı gibi görünen diller bir anlamda aynı düzeyde olabilmektedir.

Pym (2010: 25) Doğal Eşdeğerliğin mevcut olmadığı durumlarda alternatif bir olgu olarak Yönlü Eşdeğerliği ileri sürmektedir. Bu kavram çevirinin karşılıklı olmadığı durumlarda kullanılmaktadır. Yönlü Eşdeğerlik, çeviri süreci sırasında tercümanı çok daha özgür bırakmaktadır. Yönlü Eşdeğerlik bağlamında A dilinden B diline yapılmış bir tercümanın A diline tekrar geri çevrilme gibi bir mecburiyeti bulunmamaktadır. Buradan da anlaşılmaktadır ki Yönlü Eşdeğerlik herhangi bir dilden ötekine yapılan bir çevirinin tek taraflı da olabileceğine vurgu yapmaktadır. Yönlü eşdeğerlik, Değiş Kaydırma ile kıyaslandığında ise her ne kadar bu iki kavram birbirine benzer özellikler taşısa da Kocabiyık (2022b: 46) kitabında bunların parametrelerinin Yönlü Eşdeğerliğin ana tartışmasının geri çevrilebilirlik olması itibarıyla birbirinden farklı olduğunu dile getirmektedir.

5. Kocabiyık'ın kuramı

Kocabiyık (2021c) kitabında "Altın Eşdeğerlik" (Golden Equivalence) olarak adlandırdığı yeni bir çeviri kuramı bir başka deyişle çeviri yaklaşımı geliştirmektedir. Diğer kuramlardan farklı prensiplere ve bakış açısına sahip olan bu çeviri kuramının en temel dayanağı bütün diller arasında belirli bir ölçüye kadar ve kimi durumlarda çok büyük ölçüde mutlak uyumun var olduğudur.

Kocabiyık, ileri sürdüğü bu çeviri kuramının çıkış noktasının Nida'nın (2004) hiçbir dilin birbirine tam manasıyla benzemediği ve dolayısıyla da diller arasında mutlak uyumdan hiçbir zaman söz edilemeyeceği iddiasına bir reddiye olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca yazarın bu kuram çerçevesinde ortaya attığı en temel argüman, Nida ve Taber'in (2003: 4) kaynak metinden ortaya çıkabilecek sapmalara müsamaha gösteren Dinamik Eşdeğerlik kuramına karşı olarak kaynak metinden yapılacak her türlü sapmanın/ kaymanın bir tahrifat olduğu gerçeğidir (Kocabiyık, 2021c: 129-130).

Altın Eşdeğerlik kuramını temel alan bir çevirmen erek metnini hem erek dil ve kültürün normlar dizgesine tam anlamıyla uyumlu bir şekilde hem de kaynak metnin normlarına fazlasıyla sadık kalarak oluşturmalıdır. Bunu yaparken de çevirmenin kaynak metinle erek metin arasındaki dengeyi en doğru biçimde kurması beklenmektedir. Bu kurama göre en isabetli çeviri, kaynak metinde verilmek istenen mesajı tam anlamıyla ve eksiksiz bir biçimde aktaran, erek dilde okuyucunun gayet akıcı ve doğal bir şekilde okuyup anlamlandırabileceği ve en önemlisi de kaynak metne geri çevrilme ihtimali bulunan aktarım şekli olarak tanımlanmaktadır (Kocabiyık, 2021c: 131). Bir başka ifadeyle anlatılacak olursa erek metin mümkün olduğu kadar fazla pürüzsüz ve akıcı olmalıdır ki bu metinde erek okuyucu kitlesinin aşına olmadığı ve onlara yabancı gelebilecek herhangi bir öğe bulunmasın. Fakat aynı zamanda kaynak metne de tam manasıyla bağlı kalınmaya çalışılmalıdır. Bu bağlamda Kocabiyık (2021c: 132) Altın Eşdeğerlik kuramı kapsamında kaynak metindeki özgün ifadelerden gerek semantik gerekse etimolojik ve bağlamsal açıdan yaşanabilecek her türlü sapmanın bir tahrifat olacağını ve bunların hiçbir suretle kabul edilemeyeceğine vurgulamaktadır.

Kocabiyık, Altın Eşdeğerlik kuramını tanımlarken Nida'nın (2004) Dinamik ve Biçimsel Eşdeğerlik kuramlarının çeviride ayrıştırıcı bir yaklaşıma sahip olduğunu fakat kendi kuramının hem kaynak metne bağlılık hem de erek dil ve kültürün normlarına uyumluluk konusunda kaynak ve erek metin arasında bir denge oluşturduğunu dile getirmektedir. Dolayısıyla kuramın çeviri sürecinde birleştirici ve bütünlüyci bir bakış açısına sahip olduğunu vurgulamaktadır (2021c: 141).

Kocabiyık (2021c: 142-143), Altın Eşdeğerlik kuramı esas alınarak yapılabilecek bir çeviriye örnek vermek için İngiliz yazar George Orwell'in *Hayvan Çiftliği* romanında geçen "with the ring of the light from his lantern dancing from side to side he lurched across the yard" cümlesini ele almıştır. Bu cümlede yer alan ve "bir o yana bir bu yana dans etmek" semantik anlamına sahip olan "dancing from side to side" dil oyununu Üster'in (2012: 17) "yalpa vuruyordu" şeklinde çevirerek Dinamik Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir çeviri yaklaşımı sergilediğini söylemiştir. Yazar, bu mecaz anlatımın Altın Eşdeğerliğinin "bir o yana bir bu yana göbek atıyordu" şeklinde olabileceğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda bu çevirinin hem erek dil olan Türkçenin normlarıyla uyumlu olduğunu hem de kaynak metindeki ifadenin semantik anlamına sadık kaldığını ve böylelikle ifadenin kaynak metne tekrardan geri çevrilebileceğini dile getirmiştir.

Altın Eşdeğerlik kuramı çerçevesinde dikkat edilmesi gereken diğer hususlar da şu şekilde sıralanabilir: kaynak metinde bulunan bütün öğeler muhakkak çeviri metne aktarılmalıdır fakat kaynak metinde anlamsal olarak bulunmayan fakat yorumlanarak aktarılan hiçbir öge erek metinde yer almamalıdır. Dolayısıyla kaynak metinle erek metnin mesajları birbirleriyle tamamiyle uyumlu olmalı ve sonuç itibarıyla da pürüzsüz, doğal, akıcı ve anlaşılması kolay bir erek metin elde edilmelidir. Bir çeviride semantik tutarlılık etimolojik ve bağlamsal tutarlılıktan daha önemlidir. Kaynak metindeki kelimelerin semantik anlamı esas alınarak çeviri yapıldığında verilmek istenen mesaj tam anlamıyla doğru bir şekilde erek okuyuculara aktarılacağı durumlarda ve özellikle de deyim çevirilerinde semantik tutarlılık yerine bağlamsal tutarlılık göz önüne alınmalıdır. Kutsal metin çevirilerinde kelimelerin etimolojik anlamları da verilebilir. Şiir çevirilerinde ise kaynak metnin mesajının yanı sıra üslubu ve tarzı kesinlikle aktarılmalıdır. Çeviri yapılırken kaynak metne tam manasıyla hâkim olunabilmesi amacıyla orijinal dilinde yazılmış kaynak metnin ve de kaynak dilin muhakkak bilinmesi gerekliliğinden dolayı ara dilden çeviri yapılmasına hiçbir suretle izin verilmemektedir. Çeviri esnasında kaynak metne zarar veren, metinde söylenmek istenen mesajı karartan ya da tahrif eden hiçbir çeviri tercih edilmemelidir. Bu bağlamda en önemli husus ise daha önce ifade edildiği gibi yapılan çevirilerin geri çevrilebilme zorunluluğunun bulunmasıdır yani erek metnin kaynak metne tekrardan geri çevrilebilme olanağıdır (Kocabiyık, 2021c: 129-159).

Sonuç itibarıyla çeviride bütünlüyci bir yaklaşım benimseyen Altın Eşdeğerlik kuramı çeviri sürecinin somut ve sistematik prensiplere dayalı olduğunu ve erek dil ve kültürün normlarına uygunluk ile kaynak metne bağlılık bağlamında erek metinle kaynak metin arasında hassas bir dengenin kurulması gerektiğinin önemine dikkat çekmektedir (Kocabiyık, 2021c: 159).

6. *Cesur Yeni Dünya* Romanındaki Dil Oyunlarının Türkçe Çevirilerinin Analizi

Karşılaştırmalı metin çözümlemesinin yapıldığı bu bölümde bahsi geçen romandaki dil oyunlarının farklı yayınevleri tarafından yayımlanan ve farklı çevirmenlerce yapılan iki farklı Türkçe çevirisi Newmark, Popovic, Pym ve Kocabiyık'ın çeviri kuramları ışığında analiz edilmektedir. Yapılan bu çevirilerin hangi kuramlara örnek teşkil ettikleri açıklanmaktadır. 18 bölümden oluşan özgün metnin her bir bölümünden seçilen toplamda 34 tane dil oyunu incelenmektedir.

Bölüm 1**Tablo 1:** Metin Analizi Örnek 1

Kaynak Metin (KM)	The light was frozen, dead, a ghost (Huxley, 2010, s. 1).
Erek Metin (EM) 1	Işık donuk ve ölü idi: bir hayalet gibi (Burian, 1989, s. 3).
Erek Metin (EM) 2	Işık bir hayaletti, donuk ve ölü (Tosun, 2015, s. 31).

Kaynak metnin ilk bölümünde yer alan bu cümle mecaz anlatım kullanımını açısından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Öncelikle bu cümledeki kelimeler semantik olarak incelenecek olursa *light* kelimesinin “ışık, aydınlık”, bu sözcüğü niteleyen *frozen* sıfatının “donmuş, buz kesmiş”, *dead* sıfatının “ölü, cansız” ve *ghost* kelimesinin ise “hayalet, ruh” gibi anlamlar taşıdığı görülmektedir. Dolayısıyla bu mecaz anlatımda ilk olarak ışık, donmuş bir sıvıya ya da cisme benzetilmiştir. İkinci olarak ışık, ölü bir insana ya da canlıya benzetilerek kişileştirilmiştir. Son olarak da ışık, hayalete benzetilerek teşbih yapılmıştır. Bu dil oyunlarının çevirisinde Burian da Tosun da kaynak metne sadık kalarak Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir tercüme kayda geçirmişlerdir.

Tablo 2: Metin Analizi Örnek 2

KM	‘Doing repairs on the outside of a rocket in mid-air is a ticklish job’ (Huxley, 2010, s. 13).
EM 1	Havada uçmakta olan bir roketin dışını tamir etmek oldukça güç bir iştir (Burian, 1989, s. 23).
EM 2	Havada duran bir füzenin dışında tamir yapmak öyle her babayiğidin harcı değildir (Tosun, 2015, s. 43).

İlk bölümde yer alan bir başka dil oyununun çevirisindeyse çevirmenler birbirinden farklı yaklaşımlar sergilemişlerdir. Kaynak metinde yer alan ve mecaz anlatım içeren *ticklish job* ifadesinin semantik anlamı “huylandıran bir iş” biçiminde olabilmektedir. Ancak Burian bahsi geçen ifadeyi “güç bir iş” biçiminde Türkçeye aktararak Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir çeviri ortaya koymuştur zira benimsediği bu çeviri yaklaşımıyla erek metnin kaynak metne geri çevrilme ihtimali ortadan kalkmıştır. Tosun ise aynı ifadeyi “her babayiğidin harcı” biçiminde yorumlayarak kaynak metinden bir hayli fazla uzaklaşmış ve Deyiş Kaydırmaya örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur.

Bölüm 2**Tablo 3:** Metin Analizi Örnek 3

KM	The roses flamed up as though with a sudden passion from within; a new and profound significance seemed to suffuse the shining pages of the books (Huxley, 2010, s. 15).
EM 1	Güller birden sanki içlerinden gelme bir hamleyle renklendiler; kitapların parlak sahifelerine sanki yeni ve derin bir mâna yayıldı (Burian, 1989, s. 26).
EM 2	Güller sanki içlerinden yükselen ani bir coşkuyla alevlendiler, kitapların parlak sayfalarını yeni ve derin bir önem kapladı (Tosun, 2015, s. 46).

İkinci bölümde yer alan bu dil oyununun çevirisinde iki çevirmenin farklı yaklaşımlar benimsediği söylenebilir. Bu cümlede mevcut olan mecaz anlatımda güllerin alevlenmesinden bahsedilmektedir ve kaynak metinde mecaz anlamda geçen *flame* fiilinin de semantik anlamı “alevlenmek” biçimindedir.

Burian bu dil oyununun çevirisinde “alevlenmek” yerine “renklenmek” fiilini tercih ederek Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur zira erek metnin kaynak metne geri çevrilme ihtimali ortadan kalkmıştır. Burian tarafından yapılan bu çevirinin aynı zamanda İletişimsel Çeviriye örnek teşkil etmemesindeki en büyük sebep ise sergilenen böyle bir çeviri yaklaşımının erek metnin normlarına çok fazla uymayarak kaynak metnin kaynak okuyucuda bıraktığı aynı etkiyi erek okuyucuda bırakmamasındandır. Tosun ise “çoşkuyla alevlenmek” şeklinde bir tercüme ortaya koyarak Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur.

Tablo 4: Metin Analizi Örnek 4

KM	“Human beings used to be ...” he hesitated; the blood rushed to his cheeks. “Well, they used to be viviparous” (Huxley, 2010, s. 17).
EM 1	“İnsanlar vaktiyle...” diye başladı, fakat orada durakladı; yanakları al al olmuştu “vaktiyle çocuklarını doğrularlardı, işte” (Burian, 1989, s. 30).
EM 2	“Eskiden insanlar...” duraksadı; kan yüzüne sıçradı. “Şey, canlı yavru olarak doğarlardı” (Tosun, 2015, s. 49).

İkinci bölümde yer alan bir diğer dil oyununda kaynak metinde “blood rushed to his cheeks” şeklinde mecazi bir anlatım bulunmaktadır. Bu cümlenin birebir çevirisi “kan yanaklarına sıçradı” biçiminde olabilmektedir. Burian bu ifadeyi “yanakları al al olmuştu” şeklinde yorumlayarak Doğal Eşdeğerliğin güzel bir örneğini oluşturmuştur zira çevirmenin kayda geçirdiği ifade hem erek dilde doğal durmakta hem de erek metnin kaynak metne geri çevrilmesini mümkün kılmaktadır. Ayrıca benimsenen bu çeviri yaklaşımı erek dilde çok doğal durduğu ve kolaylıkla anlaşılabilmesi sebebiyle İletişimsel Çeviriye de örnek teşkil etmektedir. Tosun ise bu ifadeyi “kan yüzüne sıçradı” biçiminde yorumlayarak büyük ölçüde Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir tercüme oluşturmuştur. Böyle bir çeviri yaklaşımının Semantik Çeviriye tam anlamıyla değil fakat büyük ölçüde örnek teşkil etmesindeki sebep ise çevirmenin kaynak metindeki “yanaklar” anlamına gelen *cheeks* kelimesini Türkçeye “yüz” biçiminde aktarmış olmasıdır.

Tablo 5: Metin Analizi Örnek 5

KM	The smut that was really science fell with a crash into the boys' eye-avoiding silence (Huxley, 2010, s. 18).
EM 1	Hakikatta ilim olan bu levsiyat, birbirine bakmaya utanan gençlerin sükûtu içinde bir bomba tesiri yaptı (Burian, 1989, s. 31).
EM 2	Aslında bilim olan müstehcenlik, çocukların sessiz göz kaçırışlarının ortasına bam güm düşmüştü (Tosun, 2015, s. 49).

İkinci bölümdeki son dil oyununda ise mecaz anlatım kullanılmıştır. Bu mecaz anlatımın çevirisinde Burian'ın bir hayli fazla Osmanlıca kelimelere başvurduğu görülmektedir. Ayrıca Burian bu mecaz anlatımın çevirisine semantik anlamı “göz teması kurmaktan kaçınan sessizlik” şeklinde olan ifadeyi “birbirine bakmaya utanan gençlerin sükûtu” biçiminde yorumlayarak kaynak metinden bir hayli fazla uzaklaştığı için Deyiş Kaydırmaya örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur. Bunun yanı sıra Burian semantik anlamı “çarparak düşmek” olan ibareyi de “bomba tesiri yaptı” biçiminde çevirerek bir kez daha Deyiş Kaydırmaya örnek teşkil eden bir çeviri kayda geçirmiştir. Tosun ise *fell with a crash* ifadesini “bam güm düşmüştü” biçiminde yorumlayarak İletişimsel Çevirinin güzel bir örneğini oluşturmuştur. Bu çeviri ayrıca Altın Eşdeğerliğe de örnek teşkil etmektedir zira benimsenen bu çeviri yaklaşımıyla erek metin ne kaynak metinden uzaklaşmış ne de erek dilde aykırı durmuştur. Bu çeviri

kaynak metinle erek metin arasındaki mükemmel dengeyi başarıyla oluşturmuştur. Ancak *eye-avoiding silence* ifadesini ise birebir çevirerek Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri ortaya koymuştur.

Bölüm 3

Tablo 6: Metin Analizi Örnek 6

KM	And home was as squalid psychically as physically. Psychically, it was a rabbit hole, a midden, hot with the frictions of tightly packed life, reeking with emotion (Huxley, 2010, s. 29).
EM 1	Bu yuva maddi bakımdan olduğu kadar ruhi bakımdan da pisti; bir köstebek yuvası, bir süprüntülüktü. Sıkışık bir hayatın delk ve temaslarıyla kızışan, üstünde heyecanların dumanı tüten bir yığın (Burian, 1989, s. 48).
EM 2	Ev, fiziksel açıdan olduğu kadar ruhsal olarak da perişan durumdaydı. Ruhsal açıdan bir tavşan deliğiymiş, bahik istifi bir yaşantının getirdiği sürtüşmeler yüzünden kavrulmuş, duygusallıktan kokuşmuş bir mezbelelik (Tosun, 2015, s. 61).

Üçüncü bölümde yer alan bu dil oyununda harabe olmuş bir evin tasviri yapılmıştır. Bu tasvir yapılırken semantik anlamı “tavşan deliği” olan *rabbit hole* şeklinde bir benzetme yapılmıştır. Burian bu teşbihi Türkçeye aktarırken Deyiş Kaydırmaya başvururken Tosun, bu teşbihi birebir çevirerek Semantik Çevirinin başarılı bir örneğini oluşturmuştur.

Tablo 7: Metin Analizi Örnek 7

KM	Old men in the bad old days used to renounce, retire, take to religion, spend their time reading, thinking–thinking!” (Huxley, 2010, s. 47).
EM 1	“İhtiyarlar o eski fena günlerde dünyalarından geçer, bir köşeye çekilir, dindarlaşırlar, vakitlerini okumakla düşünmekle geçirirlerdi, düşünmekle!” (Burian, 1989, s. 70).
EM 2	“Eski, berbat günlerde, yaşlılar hayattan elini eteğini çeker, emekli olur, kendini dine verir, zamanlarını okumaya ve düşünmeye ayırırlardı: Düşünmeye!” (Tosun, 2015, s. 75).

Üçüncü bölümde yer alan bir diğer dil oyununda ise yaşlanmış insanlarla ilgili mecazi bir anlatım söz konusudur. Kaynak metinde geçen *take to religion* ifadesinin semantik anlamı “dine dönmek” biçimindedir. Burian da Tosun da bu ibarenin çevirisinde kaynak metne oldukça sadık kalarak Semantik Çeviriye örnek teşkil eden çeviriler ortaya koymuşlardır. Ancak Tosun, semantik anlamı “vazgeçmek, feragat etmek” gibi manalar taşıyan *renounce* fiilini “hayattan elini eteğini çeker” biçiminde yorumlayarak deyimsel bir çeviriye başvurmuş böylelikle de İletişimsel Çevirinin bir örneğini ortaya koymuştur.

Bölüm 4

Tablo 8: Metin Analizi Örnek 8

KM	He was as though suddenly and joyfully awakened from a dark annihilating stupor (Huxley, 2010, s. 49).
EM 1	..., karanlık ve her şeyi yok eden bir uyuşukluktan neşeyle silkinmiş gibi idi (Burian, 1989, s. 74).
EM 2	Karanlık, yok edici bir sersemlikten, neşe içinde aniden uyanmış gibiydi (Tosun, 2015, s. 78).

Dördüncü bölümde mevcut olan ilk dil oyununda *stupor* şeklinde cümlenin bağlamı itibarıyla mecaz olan bir kelime bulunmaktadır. Bu kelimenin semantik anlamı “sersemlik, sarhoşluk, uyuşukluk” gibi manaları içermektedir. Cümlede bu sersemlikten “uyanmak” anlatılmaktadır. “Uyanmak” fiilinin kaynak metindeki karşılığı *awakened* şeklindeki fiildir ve fiilin semantik anlamı “uyanmak” biçimindedir. Burian’ın bu dil oyununun çevirisinde Doğal Eşdeğerliği sağladığı söylenebilir zira benimsenen çeviri yaklaşımı her ne kadar kaynak metni birebir yansıtmasa da anlam kaybolmadığından geri çevirmeyi mümkün kılmaktadır. Tosun ise kaynak metne tam bir biçimde sadık kalarak Semantik Çevirinin başarılı bir örneğini oluşturmuştur.

Tablo 9: Metin Analizi Örnek 9

KM	The green was maggoty with foreshortened life (Huxley, 2010, s. 52).
EM 1	Çayır minyatörleşmiş insanlarla kaynaşıyordu (Burian, 1989, s. 78).
EM 2	Yeşillik, kurtlar yiyip bitirmiş gibi kısa zamanda gözden kayboldu (Tosun, 2015, s. 81).

Dördüncü bölümde yer alan bu dil oyununda yeşillikten bahsedilirken kişileştirme yapılmıştır. Kaynak metinde yer alan *maggoty* sözcüğünün semantik anlamı “kafayı bulmak, zil zurna sarhoş olmak” gibi manaları içermektedir. Bu cümlede insanlardan dolayı çayırın da sarhoş olduğundan ve ömrü kısaldığından söz edilmektedir. Ancak kaynak metinde insanlar kelimesi yer almamaktadır. Buna rağmen her iki çevirmen de cümleye kaynak metinde bulunmayan kelimeler ekleyerek cümleyi kapalı anlamı gidermiş, böylelikle erek metni daha anlaşılır hale getirmeyi hedeflemişlerdir. Böyle bir çeviri yaklaşımının İletişimsel Çeviriye örnek teşkil ettiği söylenebilir.

Tablo 10: Metin Analizi Örnek 10

KM	“If you knew what I’d had to put up with recently,” he said almost tearfully– and the uprush of his self-pity was like a fountain suddenly released. “If you only knew!” (Huxley, 2010, s. 59).
EM 1	Ağlar gibi: “Son zamanlarda nelere tahammül ettim, bir bilsen!” dedi. Kendine karşı duyduğu merhamet sel gibi akıyordu. “Ah bir bilsen!” (Burian, 1989, s. 90).
EM 2	“Son günlerde katlanmak zorunda kaldığım şeyleri bir bilsen,” derken neredeyse ağlayacaktı, kabaran kendine acıma duygusu aniden açılan bir fiskiye gibiydi. “Bir bilsen!” (Tosun, 2015, s. 88-89).

Dördüncü bölümde mevcut olan bir başka dil oyunundaysa karakterin acıma duygusu bir fiskiye benzetilerek teşbih yapılmıştır. Burian bu sözcüğü “sel” olarak çevirerek Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur zira sel kelimesiyle fiskiye sözcüğü arasında kavram bakımından çok fazla benzerlik olmadığından böyle bir çeviri yaklaşımı erek metnin kaynak metne geri çevrilmesini mümkün kılmamaktadır. Ayrıca Burian’ın “merhamet” biçiminde yorumladığı kelimenin kaynak metindeki karşılığı *self-pity* şeklinde bir sözcüktür ve semantik anlamı “kendine acıma” biçimindedir. Tosun ise kaynak metne büyük ölçüde sadık kalarak Semantik Çevirinin başarılı bir örneğini oluşturmuştur.

Bölüm 5**Tablo 11:** Metin Analizi Örnek 11

KM	The saxophones wailed like melodious cats under the moon, moaned in the alto and tenor registers as though the little death were upon them (Huxley, 2010, s. 63).
EM 1	Saksofoncular aya karşı bağırarak ahenkçi kediler gibi feryadediyorlar, sanki ölümleri yaklaşmış gibi pesten tize iniliyorlardı (Burian, 1989, s. 95).
EM 2	Seksofonlar, ay ışığında melodi tutturmuş kediler gibi ağlamaklı çalıyor, üzerlerine ufak çaplı bir ölüm çökmüşçesine, bir uçtan diğerine alto ve tenorlarda iniliyorlardı (Tosun, 2015, s. 93).

Beşinci bölümde yer alan bu dil oyununda Saksafonlardan söz edilirken mecazi bir anlatıma başvurulmuştur. Burian'ın "feryat etmek" olarak çevirdiği fiilin kaynak metindeki karşılığı *wail* biçiminde bir fiildir ve bu fiilin semantik anlamı "acı acı inlemek, ağıt yaktmak, feryat etmek" gibi manalar içermektedir. Ayrıca Burian'ın "sanki ölümleri yaklaşmış gibi" şeklinde çevirdiği söz öbeğinin kaynak metindeki karşılığı ise *as though the little death were upon them* şeklindedir ve bu ifadelerin birebir çevirisi "sanki o küçük ölüm üzerlerindeydi" biçiminde olabilmektedir. Burian benimsediği bu çeviri yaklaşımıyla Doğal Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur zira kaynak metne geri çevrilebilen bir tercüme kayda geçirmiştir. Tosun ise bu dil oyununun çevirisinde hem kaynak metindeki ifadelerin semantik anlamlarının sınırlarının içinde kalarak hem de kaynak metne yakınlık ile erek dile uyumluluk arasında başarılı bir denge oluşturarak Altın Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir erek metin ortaya koymuştur.

Tablo 12: Metin Analizi Örnek 12

KM	Again, again—and it was not the ear that heard the pulsing rhythm, it was the midriff; the wail and clang of those recurring harmonies haunted, not the mind, but the yearning bowels of compassion (Huxley, 2010, s. 66-67).
EM 1	Tekrar tekrar. Bu zonklayan ahengi duyan kulaklar değildi de hicabı hâcizdi sanki; bu tekrarlanan nağmelerin iniltisi, gümbürtüsü, zihne hitabetmiyorsa da insanın içinde başkalarına sevgi duymak iştihasını uyandırıyor (Burian, 1989, s. 101).
EM 2	Tekrar tekrar nabız gibi atan ritmi kulak değil, diyafram duyuyordu; tekrarlanan armonilerin inilti ve çınlaması beyne değil, merhametin hasret çeken bağırsaklarına musallat oluyordu (Tosun, 2015, s. 97).

Beşinci bölümde mevcut olan bir diğer dil oyununda insanları derinden etkileyen bir ritmin sesinden bahsedilirken mecazi anlatımlara başvurulmuştur. Burian bu dil oyununun çevirisinde kaynak metinde yer alan "bağırsak, iç kısım" gibi semantik anlamları olan *bowel* sözcüğünü "iştihâ" biçiminde, mecaz anlamda kullanılan ve "avlamak, musallat olmak" gibi anlamları olan *haunted* sözcüğünü de "uyandırmak" biçiminde yorumlayarak kaynak metinden bir hayli fazla uzaklaşmış ve Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir erek metin ortaya koymuştur. Tosun ise dil oyununun yer aldığı bu cümledeki deyimsel anlamda kullanılan ve "merhametin bağırsakları" anlamına gelen *bowels of compassion* ifadesini kaynak metne birebir sadık kalıp erek metne "merhametin hasret çeken bağırsakları" biçiminde çevirerek Altın Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir erek metin kayda geçirmiştir. Ayrıca Tosun *haunted* sözcüğünü de "musallat olmak" biçiminde Türkçeye aktararak yine kaynak metinle erek metin arasındaki dengeyi bulmuş ve Altın Eşdeğerliğin başarılı bir örneğini sergilemiştir.

Tablo 13: Metin Analizi Örnek 13

KM	Eyes shone, cheeks were flushed, the inner light of universal benevolence broke out on every face in happy, friendly smiles. Even Bernard felt himself a little melted (Huxley, 2010, s. 67).
EM 1	Gözler parlıyor, yanaklar kızarıyor, kâinatı kucaklayan bir iyilik sevgisinin ışığı içlerden taşıp gelerek her yüzde mesut ve dost tebessümler halinde parlıyordu. Bernard bile biraz yumuşadığını hissetti (Burian, 1989, s. 102).
EM 2	Gözler parlıyor, yanaklar kızarıyor, evrensel iyiliğin içsel güneşi, her suratta mutlu, dostane gülümsemeler şeklinde doğuyordu. Bernard bile bir parça eridiğini hissediyordu (Tosun, 2015, s. 98).

Bu dil oyununda insanlardaki mutluluk anlatılırken mecaz anlatımlara başvurulmuştur. Bu cümledeki dil oyunundaki mecazi anlatım evrensel iyiliğin ışığının gülen yüzler üstünde açığa çıkmasıdır. Bu ibarenin kaynak metni *the inner light of universal benevolence broke out on every in happy, friendly smiles* biçimindedir. Burian “evrensel” anlamına gelen *universal* kelimesini “kâinatı kucaklayan” şeklinde yorumlayarak kaynak metinden bir hayli fazla uzaklaşmış ve erek metnin kaynak metne geri çevrilme ihtimalini yok etmiştir. Bu sebeple yaptığı çeviri Yönlü Eşdeğerliğin bir örneğidir. Ayrıca Burian “erimek” anlamına gelen *melt* filini de “yumuşamak” şeklinde Türkçeye aktarmıştır. Tosun ise Burian’a kıyasla kaynak metne daha fazla sadık kalarak Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur.

Bölüm 6

Tablo 14: Metin Analizi Örnek 14

KM	The mad bad talk rambled on (Huxley, 2010, s. 77).
EM 1	Deli gibi tutturmuş, yine kötü şeyler söylüyordu (Burian, 1989, s. 118).
EM 2	Delice ve abuk sabuk olan konuşma, ipsiz sapsız devam etti (Tosun, 2015, s. 109).

Bu bölümde yer alan dil oyununda boş bir konuşmanın sürüp gittiği anlatılırken edebi bir üslup kullanılmıştır. Cümlede sadece konuşmadan bahsedilmektedir. Ancak Burian cümledeki özneyi değiştirerek okuyucular tarafından daha kolay anlaşılmasını hedefleyen bir çeviri ortaya koymuştur. Benimsediği bu çeviri yaklaşımıyla da İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin ortaya çıkardığı söylenebilir. Tosun ise genel olarak benimsediği çeviri yaklaşımını bu dil oyununun çevirisinde de sürdürerek kaynak metne sadık kalmış ve Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur. Tosun’un bu çeviri yaklaşımının aynı zamanda Doğal Eşdeğerliğe de örnek teşkil ettiği savunulabilir zira bu çeviri kaynak metindeki ifadelerin birebir karşılığı olmasa da ifadelerle aynı değere sahiptir ve tercümenin kaynak metne geri döndürülmesi de mümkündür.

Bölüm 7

Tablo 15: Metin Analizi Örnek 15

KM	Her eyes were wide with horror and amazement (Huxley, 2010, s. 90).
EM 1	Gözleri hem hayret, hem dehşetle açılmıştı (Burian, 1989, s. 139).
EM 2	Gözleri, dehşet ve şaşkınlıktan fal taşı gibi açılmıştı (Tosun, 2015, s. 123).

Yedinci bölümde yer alan bu dil oyununda gözlerle ilgili edebi bir anlatıma başvurulmuştur. Cümlede gözlerin hayretle açılmasından bahsedilmektedir. Bu dil oyununun çevirisindeyse Burian daha önce

benimsediği çeviri yaklaşımının aksine kaynak metne oldukça sadık kalarak Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur. Tosun ise bu cümlenin çevirisinde genel olarak benimsediği çeviri yaklaşımının dışına çıkarak kaynak metinde bulunmayan bir deyim kullanmayı tercih etmiştir. Bu tercihiyle Tosun'un kaynak metinden daha güzel bir erek metin oluşturmayı hedeflediği düşünülebilir. Bu anlamda da Tosun bu dil oyununun çevirisinde İletişimsel Çevirinin güzel bir örneğini sergilemiştir.

Tablo 16: Metin Analizi Örnek 16

KM	Two famine-stricken dogs were nosing obscenely in the garbage at its door (Huxley, 2010, s. 97).
EM 1	Kapısındaki süprüntülüğü iki üç köpek, pis pis, burunlariyle karıştırıyorlardı (Burian, 1989, s. 149).
EM 2	Açlıktan bir deri bir kemik kalmış iki köpek, yılışıkça evin kapısındaki çöpü kurcalıyordu (Tosun, 2015, s. 129).

Bu bölümde mevcut olan bir başka dil oyununda edebi bir anlatım yer almıştır. Kaynak metinde geçen *famine-stricken* ifadesinin birebir çevirisi “açlık çeken” biçiminde olabilmektedir. Burian bu ifadeyi kaynak metne aktarmayı tercih etmemiştir. Bu sebeple de kaynak metni sadeleştirme çabası içine girdiği dolayısıyla İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir tercüme kayda geçirdiği tartışılabilir. Tosun da bu ifadeyi erek dilde çok sık kullanılan ve tam anlamıyla deyim olan “açlıktan bir deri bir kemik kalmış” ibaresiyle çevirmiştir. Benimsediği böyle bir çeviri yaklaşımıyla da İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin oluşturduğu söylenebilir zira bu çeviride erek okuyucunun son derece rahat anlayabileceği bir deyim kullanılmıştır.

Tablo 17: Metin Analizi Örnek 17

KM	The torrent of words flowed sobbingly (Huxley, 2010, s. 98).
EM 1	Kelime sağanağı hıçkırıklarla beraber iniyordu (Burian, 1989, s. 151).
EM 2	Sözcük seli hıçkırık hıçkırık çağlıyordu (Tosun, 2015, s. 130).

Yedinci bölümde yer alan son dil oyunundaysa bir mecaz anlatım mevcuttur. Kaynak metinde geçen *torrent of words flowed* söz öbeğinin birebir çevirisi “sözcük selinin akması” biçiminde olabilmektedir. Bu dil oyununun çevirisinde Burian kaynak metne büyük ölçüde sadık kalarak Doğal Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur. Ancak Tosun'un çevirisi kaynak metne yakınlık ile erek dile uyum arasında çok güzel bir denge oluşturarak Altın Eşdeğerliğe örnek teşkil etmektedir.

Bölüm 8

Tablo 18: Metin Analizi Örnek 18

KM	His heart seemed to have disappeared and left a hole (Huxley, 2010, s. 109).
EM 1	Kalbi sanki yok oldu, yerinden gitti (Burian, 1989, s. 168).
EM 2	Birden kalbinin yok olduğunu ve yerinde bir çukur kaldığını hissetti (Tosun, 2015, s. 142).

Sekizinci bölümde yer alan bu dil oyununda mecazi bir anlatıma başvurulmuştur. Cümlede kalbin yok olup geriye bir delik bıraktığından bahsedilmektedir. Tosun bu dil oyununun çevirisinde “delik” anlamına gelen *hole* kelimesini “çukur” şeklinde çevirmiş ve hem kaynak metne son derece sadık hem de erek kültüre tamamen uyan bir erek metin ortaya koymuştur. Tosun'un bu çevirisinin Altın Eşdeğerliğe örnek teşkil ettiği söylenebilir. Burian ise mecaz anlam taşıyan “delik” kelimesini erek metne

aktarmamış, daha basitleştirilmiş bir çeviri yaklaşımı tercih etmiştir. Benimsediği bu çeviri yaklaşımıyla İletişimsel Çeviri oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 19: Metin Analizi Örnek 19

KM	“O brave new world,” he began, then suddenly interrupted himself; the blood had left his cheeks; he was as pale as paper (Huxley, 2010, s. 115).
EM 1	“Ne güzel bu yeni dünya!” diye başladı, ama birdenbire sözünü yarıda kesti; rengi uçmuş, yüzü kiraç gibi olmuştu (Burian, 1989, s. 177-178).
EM 2	“Hey cesur yeni dünya,” diye başladı, sonra aniden duraksadı, kan yanaklarından çekildi; beti benzi sarardı (Tosun, 2015, s. 148).

Sekizinci bölümde yer alan bir başka dil oyununda insanın rengi kâğıda benzetilerek teşbih yapılmıştır. Bu cümlede mevcut olan mecaz anlatımın Altın Eşdeğerliğe örnek teşkil eden çevirisi “kâğıt gibi bembeyazdı” biçiminde olabilmektedir. Bu dil oyununun çevirisinde Burian'ın İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir yaklaşım sergilediği savunulabilir. Zira benimsediği bu çeviri yaklaşımıyla erek dilin kültürüne son derece yakın bir anlam oluşmuştur. Tosun'un ise kaynak metne geri çevrilme ihtimalini yok etmeyen bir çeviri yaklaşımı benimsemesi sebebiyle Doğal Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir erek metin oluşturduğu söylenebilir.

Bölüm 9

Tablo 20: Metin Analizi Örnek 20

KM	His boom was deferential (Huxley, 2010, s. 117).
EM 1	Pek itibar gösteriyordu (Burian, 1989, s. 180).
EM 2	Gürleyen sesinde büyük bir hürmetkârlık vardı (Tosun, 2015, s. 150).

Dokuzuncu bölümde yer alan bu dil oyununda bir kişinin gümbürtüsünden bahsedilerek mecaz anlatım içeren bir ifade kullanılmıştır. Kaynak metinde yer alan *boom* sözcüğünün semantik anlamı “gümbürtü, patlama sesi” gibi manaları içermektedir. Burian bu mecaz anlatımı “pek itibar gösteriyordu” biçiminde yorumlayarak tam anlamıyla törpülemiştir. Bu sebeple de kaynak metni sadeleştirdiğinden dolayı İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metnin ortaya çıktığı düşünülebilir. Tosun ise bu mecaz anlatımı birebir çevirerek bu dil oyununun aktarımında da genel olarak benimsediği Semantik Çeviri yaklaşımının bir örneğini oluşturmuştur.

Bölüm 10

Tablo 21: Metin Analizi Örnek 21

KM	“... this monstrous practical joke,” the Director shouted (Huxley, 2010, s. 123).
EM 1	Direktör “Bu iğrenç şaka da ne?” diye bağırdı (Burian, 1989, s. 191).
EM 2	“...bu canavarca eşek şakası,” diye haykırdı Müdür (Tosun, 2015, s. 158).

Kaynak metnin bu bölümde yer alan dil oyununda deyimse bir ifade yer almaktadır. Kaynak metinde geçen *monstrous practical joke* ibaresinin semantik anlamı “canavarca olan eşek şakası” biçimindedir. Burian bu ifadenin Türkçeye aktarımında kaynak metindeki sert üslubu yumuşatmış ve “bu iğrenç şaka” ibaresini tercih ederek İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur. Tosun ise bu

deyimin çevirisinde kaynak metne birebir sadık kalarak “bu canavarca eşek şakası” şeklinde Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir tercüme kayda geçirmiştir.

Bölüm 11

Tablo 22: Metin Analizi Örnek 22

KM	The concussion knocked all the negro's conditioning into a cocked hat (Huxley, 2010, s. 137).
EM 1	Bu kaza zencinin şartlanmasını altüst etmişti (Burian, 1989, s. 214).
EM 2	Beyin sarsıntısı Zenci'nin şartlandırmasını tepetaklak etmişti (Tosun, 2015, s. 173).

On birinci bölümde yer alan ilk dil oyununda kaynak metinde *to knock into a cocked hat* deyimini geçmektedir. *Cocked hat* ifadesinin semantik anlamı “kalkık kenarlı şapka” biçimindedir. Bu deyim bir durumun mahvedilmesi ifade edilirken kullanılmaktadır. Türkçede bu deyim deyimsel karşılığı “bir çuval inciri berbat etmek” biçiminde olabilmektedir. Her iki çevirmen de bu cümleyi çevirirken deyimini sadeleştirmişlerdir. Bu sebeple de Doğal Eşdeğerlikle İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden birer erek metin ortaya çıktığı söylenebilir. Zira benimsedikleri bu çeviri yaklaşımıyla çevirmenlerin erek okuyucu tarafından kolay anlaşılma kaygısı güttüğü savunulabilir. Ayrıca erek metnin kaynak metne geri çevrilme ihtimali de ortadan kalkmamıştır.

Tablo 23: Metin Analizi Örnek 23

KM	Even after the lights had gone up, while they were shuffling slowly along with the crowd towards the lifts, its ghost still fluttered against her lips, still traced fine shuddering roads of anxiety and pleasure across her skin (Huxley, 2010, s. 138).
EM 1	Hattâ ışıklar yandıktan sonra bile, hattâ kalabalıkla beraber asansöre doğru giderken bile hâlâ dudaklarında kanad çırpıyor, cildinde yol yol endişe ve zevk ürpertileri uyandırıyor (Burian, 1989, s. 215).
EM 2	Işıklar yandıktan sonra kalabalığın arasında yavaşça asansörlere doğru ilerlerken bile güvenin ruhu dudaklarında kanat çırpıyor, teninde ince, ürperen arzu ve zevk patikaları bırakıyordu (Tosun, 2015, s. 174).

On birinci bölümde mevcut olan bir başka dil oyununda ise edebi bir anlatım yer almaktadır. Bu dil oyununda insanın içinde duyduğu karmaşık duygulardan bahsedilirken mecaz anlatım kullanılmıştır. Kaynak metinde geçen mecaz anlatımlı ifadelerden biri *its ghost still fluttered against her lips* biçiminde diğeri ise *still traced fine shuddering roads of anxiety and pleasure across her skin* şeklindedir. İlk ifadenin birebir çevirisi “onun hayaleti dudaklarına karşı hala kanat çırpıyordu” şeklinde; ikincisinin birebir çevirisi ise “teninde endişe ve zevkin titrek patikalarını bırakıyordu” biçimindedir. Burian ilk mecazi anlatım içeren ifadeyi “dudaklarında kanad çırpıyor” şeklinde çevirmiş ancak kaynak metinde yer alan “ruh, hayalet” gibi semantik anlamları olan *ghost* kelimesini erek metne aktarmamıştır. Bu sebeple de Burian'ın erek okuyucu tarafından anlaşılmasını zorlaştıracak benzetimleri düşürdüğü böylelikle de erek okuyucu tarafından daha rahat anlaşılmasını sağlayan bir erek metin oluşturduğu için Semantik Çeviri yaptığı söylenebilir. İkinci ifadeyi ise Burian “cildinde yol yol endişe ve zevk verici ürpertileri uyandırıyor” şeklinde yorumlayarak Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur zira çeviride kullanılan fiiller ve ifadeler bir hayli fazla değiştiği için geri çevrilme ihtimali ortadan kalkmaktadır. Tosun ise kaynak metne oldukça bağlı kalan bir çeviri yaparak iki ifadenin çevirisinde de Semantik Çeviri yaklaşımını benimsemiştir.

Bölüm 12**Tablo 24:** Metin Analizi Örnek 24

KM	The intoxication of success had evaporated; he was soberly his old self (Huxley, 2010, s. 146).
EM 1	Muvaffakiyetin verdiği sarhoşluktan aylmıştı; yine eski haline dönmüştü (Burian, 1989, s. 227).
EM 2	Başarı sarhoşluğu buharlaşmış; aylarak eski benliğine dönmüştü (Tosun, 2015, s. 182).

On ikinci bölümde yer alan tek dil oyununda iki çevirmenin birbirinden farklı yaklaşımlar sergilediği görülmektedir. Bu bölümde yer alan mecazi anlatımda başarı, başka bir deyişle güç zehirlenmesinin yok oluşundan söz edilmektedir. Semantik anlamı “başarı zehirlenmesi” olan *intoxication of success* ibaresini Burian “muaffakiyetin verdiği sarhoşluk” biçiminde erek metnine aktararak Doğal Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir tercüme kayda geçirmiştir zira her ne kadar “sarhoşluk” kelimesi “zehirlenme” anlamına gelen *intoxication* kelimesiyle semantik anlamda bir benzerlik göstermese de bu iki kelime bağlamsal anlam açısından birbirine yakındır dolayısıyla da erek metnin kaynak metne geri çevrilme olasılığı imkansız değildir. Tosun ise ilgili ifadeyi “başarı sarhoşluğu” biçiminde Türkçeye aktararak Semantik Çevirinin başarılı bir örneğini oluşturmuştur. Ayrıca kaynak metinde yer alan ve mecaz anlam taşıyan “buharlaşmak” anlamındaki *evaporated* sözcüğünü ise Burian “aylmak” biçimde yorumlayarak Yönlü Eşdeğerlik oluştururken Tosun yine benimsediği çeviri yaklaşımına bağlı kalarak birebir “buharlaşmak” biçiminde kaynak metne çok yakın çevirmiş ve Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir tercüme kayda geçirmiştir.

Bölüm 13**Tablo 25:** Metin Analizi Örnek 25

KM	“A doctor a day keeps the jim-jams away,” he added heartily, driving home his hypnopædic adage with a clap on the shoulder (Huxley, 2010, s. 153).
EM 1	Lenina'nın omuzuna dostça vurarak candan bir sesle uykuda öğrendiği hikmeti tekrarladı: “Günde bir doktor hastalığı rafa kor” (Burian, 1989, s. 237).
EM 2	Neşeli bir şekilde, “Doktora git günde bir, sinire iyi gelir,” diyerek uykuda öğrenilmiş bilgeliğini konuştu ve Lenina'nın omzunu okşadı (Tosun, 2015, s. 189).

On üçüncü bölümde mevcut olan bu dil oyununda “sinirlilik, gerginlik, anksiyete” gibi semantik anlamları olan bir ifade yer almaktadır. Bu mecaz anlatım içeren cümlenin birebir çevirisi “günde bir doktor gerginlikten uzaklaştırır” biçiminde olabilmektedir. Burian bu dil oyununu “rafa koymak” biçiminde yorumlayarak kaynak metnin geri çevrilme ihtimalini ortadan tamamen kaldırmıştır. Bu sebeple böyle bir çeviri yaklaşımının Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil ettiği söylenebilir. Tosun ise söz konusu ifadeyi “sinire iyi gelir” biçiminde yorumlayarak İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri oluşturduğu söylenebilir zira çeviride erek dilde rahatlıkla anlaşılabilen ifadeler tercih edilmiştir. Ayrıca bu çeviri yaklaşımının da kaynak metnin geri çevrilebilirliğini neredeyse imkânsız hale getirdiği için Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil ettiği de savunulabilir.

Tablo 26: Metin Analizi Örnek 26

KM	'It's like that in Shakespeare too. "If thou cost break her virgin knot before all sanctimonious ceremonies may with full and holy rite ..."' (Huxley, 2010, s. 157).
EM 1	"Shakespeare'de de öyle. Onun bekâret düğümünü, noksansız ve mübarek âdetlere göre dinî merasim yapılmadan önce çözmeye kalkarsan, ..." (Burian, 1989, s. 244).
EM 2	"Shakespeare'de de böyle. Bütün kutsal törenler tamamıyla yerine getirilmeden bekâretinin düğümünü çözersen..." (Tosun, 2015, s. 193).

On üçüncü bölümde yer alan bir diğer dil oyununda kaynak metinde *virgin knot* biçiminde olan semantik anlamı "bekâret düğümü" biçiminde mecazi bir ifade vardır. Bu cümlelerin çevirisinde her iki çevirmenin de birbirine benzeyen bir çeviri yaklaşımı benimsediği söylenebilir. İki çevirmen de kaynak metne büyük ölçüde sadık kalarak Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur.

Bölüm 14

Tablo 27: Metin Analizi Örnek 27

KM	Obstinately the beautiful memories refused to rise; there was only a hateful resurrection of jealousies and uglinesses and miseries (Huxley, 2010, s. 167).
EM 1	Güzel hâtıralar inad ediyor, dirilmiyorlardı; sade kıskançlıkların, çirkinliklerin, dertlerin o menhuş dirilişi vardı (Burian, 1989, s. 261).
EM 2	Güzel anılar gelmemekte direniyordu; sadece kıskançlıklar, çirkinlikler ve ıstıraplar hortluyordu (Tosun, 2015, s. 204).

On dördüncü bölümde yer alan ilk dil oyununda güzel anılardan bahsedilirken mecaz anlatım içeren ifadelerle başvurulmuştur. Bu dil oyununun ilk cümlesinin Altın Eşdeğerliğe örnek teşkil eden çevirisi "güzel hatıralar inadına açığa çıkmayı reddediyordu" biçiminde olabilmektedir. Kaynak metinde geçen *obstinately* sözcüğünün semantik anlamı "inatla, inadına" gibi manalar taşımaktadır. Burian bu ifadelerin çevirisinde büyük ölçüde Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin ortaya koyarken Tosun Yönlü Eşdeğerliğe örnek olan bir çeviri tercih etmiştir. Bunun yanı sıra cümlelerin sonunda yer alan bir başka mecaz anlatımda ise Tosun kaynak metinde geçen ve "dirilme" anlamına gelen *resurrection* kelimesini "hortlamak" biçiminde yorumlayarak İletişimsel Çevirinin güzel bir örneğini oluşturmuştur. Burian ise bu ifadeyi "diriliş" biçiminde aktararak Semantik Çeviri örneği kayda geçirmiştir.

Tablo 28: Metin Analizi Örnek 28

KM	The Savage looked down at him and still without speaking pushed him away. The twin fell on the floor and at once began to howl. The Savage did not even look round (Huxley, 2010, s. 170).
EM 1	Vahşi çocuğa tepesinden doğru baktı, ama yine bir şey söylemeden yanından itti. İkiz yere düştü, hemen feryada başladı. Vahşi başını çevirip bakmadı bile (Burian, 1989, s. 267).
EM 2	Vahşi, çocuğa baktı ve yine konuşmaksızın çocuğu iterek uzaklaştırdı. İkiz yere yuvarlandı ve hemen ulumaya başladı. Vahşi kafasını bile çevirmedi (Tosun, 2015, s. 208).

On dördüncü bölümde yer alan bir başka dil oyununda ise hayvanlar için kullanılan "ulumak" (*howl*) fiili insanlar için kullanılarak edebi bir ifadeye yer verilmiştir. Bu dil oyununun çevirisinde Burian bu

fiili “feryada başladı” biçiminde yorumlayarak İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur zira Burian’ın benimsediği bu çeviri yaklaşımıyla erek dilde daha doğal duran ifadeler kayda geçirmeyi hedeflediği savunulabilir. Tosun ise fiili birebir çevirerek Semantik Çevirinin bir örneğini ortaya koymuştur.

Bölüm 15

Tablo 29: Metin Analizi Örnek 29

KM	The insults bounced off their carapace of thick stupidity; they stared at him with a blank expression of dull and sullen resentment in their eyes (Huxley, 2010, s. 174).
EM 1	Ama hakareti, onların kalın kabuklu hamakatlerine çarpıp geri sıçradı. Gözlerini dikmiş aptal aptal, ters ters ona bakıyorlardı (Burian, 1989, s. 273).
EM 2	Hakaretler, kalın salaklık zırhlarına çarpıp dağılıyordu, gözlerinde donuk ve somurtkan bir kinle, boş bir ifadeyle Vahşi'ye bakıyorlardı (Tosun, 2015, s. 213).

On beşinci bölümde yer alan ilk dil oyununda edebi ve mecaz anlatımlara başvurulmuştur. Cümlede hakarete uğrayan ancak zekâ seviyelerinden ötürü hakaretleri bile anlamayan insanlardan bahsedilmektedir. Burian kaynak metni *carapace* olan ve semantik anlamı “kabuk” şeklindeki ifadeyi kelimesi kelimesine “kabuk” şeklinde kayda geçirerek büyük ölçüde Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur. Tosun ise bu dil oyununun çevirisinde daha farklı bir yaklaşım benimseyerek *carapace* sözcüğünü “salaklık zırhları” biçiminde yorumlayarak Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir erek metin kayda geçirmiştir zira benimsediği bu çeviri yaklaşımıyla erek metnin kaynak metne geri çevrilme ihtimali ortadan kalkmıştır.

Tablo 30: Metin Analizi Örnek 30

KM	..., to the sound of the Voice’s richly affectionate, baritone valedictions, the twins dispersed, blubbing as though their hearts would break (Huxley, 2010, s. 176-177).
EM 1	...; dolgun ve muhabbetli Ses baritonca veda edip giderken ikizler hıçkırığa hıçkırığa dağıldılar (Burian, 1989, s. 277).
EM 2	İkizler, Ses’in son derece şefkatli bariton vedaları eşliğinde, kalpleri paralamırcasına zırlayarak dağıldılar (Tosun, 2015, s. 215).

On beşinci bölümde yer alan bir diğer dil oyununun çevirisinde iki çevirmenin de birbirinden farklı çeviri yaklaşımı benimsedikleri söylenebilir. Burian orijinali *as though their hearts would break* şeklinde olan ifadeyi erek metne yansıtmayı tercih etmemiştir. Böyle bir çeviri yaklaşımıyla İletişimsel Çevirinin bir örneği meydana geldiği tartışılabilir zira çevirmen erek okuyucu tarafından daha iyi anlaşılma kaygısı güderek kaynak metinde yer alan mecazi anlatımı törpülemiştir. Tosun ise kaynak metnin ifadelerine büyük ölçüde sadık kalarak Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur.

Bölüm 16**Tablo 31:** Metin Analizi Örnek 31

KM	You cannot pour upper-caste champagne-surrogate into lower-caste bottles (Huxley, 2010, s. 182).
EM 1	Aşağı sınıf şişelere yukarı sınıf suni şampanya konamaz (Burian, 1989, s. 286).
EM 2	Üst sınıfların yapay şampanyasını alt sınıfların şişelerine dökemezsiniz (Tosun, 2015, s. 222).

On altıncı bölümde yer alan ilk dil oyununda şampanyalar örneği verilerek üst sınıf ile alt sınıf arasında mecazi bir kıyaslama yapılmaktadır. Bu dil oyununun çevirisinde iki çevirmenin de birbirine benzeyen çeviri yaklaşımlarını benimsedikleri söylenebilir. Ancak orijinali “dökmek” anlamına gelen *pour* fiilini Burian “konmak” biçiminde yorumladığı için çevirmenin fiilin bağlamsal anlam itibarıyla yakın anlamlı karşılığını tercih ettiği ve fiilin kaynak metne geri çevrilme ihtimalini yok etmediği için Doğal Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir erek metin oluşturduğu tartışılabilir. Tosun’un ise kaynak metne bir hayli fazla sadık kalmasıyla Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri ortaya koyduğu söylenebilir.

Tablo 32: Metin Analizi Örnek 32

KM	Universal happiness keeps the wheels steadily turning; truth and beauty can't (Huxley, 2010, s. 187).
EM 1	Umumun bahtiyarlığı çarhların intizamla dönmesini temin eder; hakikatle güzellikse edemez (Burian, 1989, s. 294).
EM 2	Evrensel mutluluk, çarkları sabit bir şekilde döndürür; gerçek ve güzellik bunu yapamaz (Tosun, 2015, s. 227).

On altıncı bölümde yer alan bir diğer dil oyununda ise “evrensel mutluluk” ile “hakikat” ve “güzellik” edebi bir dille kıyaslanmakta ve evrensel mutluluğun çarkları sürekli döndürebileceği vurgulanmaktadır. Burian kaynak metni *universal happiness* olan ve semantik anlamı “evrensel mutluluk” şeklinde olan ifadeyi “umumun bahtiyarlığı” biçiminde yorumlayarak Osmanlıca kelimelerden oluşan fakat kaynak metne sadık kalan bir yaklaşım sergileyerek Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri oluşturmuştur. Tosun da “evrensel mutluluk” biçiminde bir çeviri tercih ederek Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri kayda geçirmiştir. Bu örnek bağlamında iki çevirmen arasındaki tek fark Burian’ın Tosun’a kıyasla daha ağdalı bir üslup kullanmış olmasıdır.

Bölüm 17**Tablo 33:** Metin Analizi Örnek 33

KM	You can carry at least half your mortality about in a bottle (Huxley, 2010, s. 195).
EM 1	..., hiç değilse yarı ahlâkını cebinde, bir şişecik içinde gezdirebiliyor (Burian, 1989, s. 306).
EM 2	Ahlâkınızın en azından yarısını, küçük bir şişede yanınızda taşıyabilirsiniz (Tosun, 2015, s. 236).

On yedinci bölümde yer alan bu dil oyununda ahlaklı olmaktan söz edilirken deyimsel bir ifade kullanılmıştır. Bu cümlede ahlakın şişe içinde de olsa insanın yanında taşınabileceği belirtilmektedir. Burian’ın erek metne eklediği “cebinde” sözcüğü kaynak metinde mevcut değildir. Burian’ın bu kelimeyi

eklemesi ayrıca semantik anlamı “taşımak” olan *carry* fiilini de gezdirmek olarak yorumlamasıyla erek metnin kaynak metne geri çevrilebilirliğini yok ettiği, böylelikle de Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil eden bir çeviri ortaya koyduğu tartışılabilir. Tosun ise kaynak metne son derece bağlı kalan bir çeviri yaklaşımı sergileyerek Semantik Çevirinin başarılı bir örneğini oluşturmuştur.

Bölüm 18

Tablo 34: Metin Analizi Örnek 34

KM	Three days later, like turkey buzzards settling on a corpse, the reporters came (Huxley, 2010, s. 204).
EM 1	Üç gün sonr leş üstüne çöken akbabalar gibi muhabirler yetiştiler (Burian, 1989, s. 320).
EM 2	Üç gün sonra gazete muhabirleri, bir cesede üşüşen akbabalar misali sökün ettiler (Tosun, 2015, s. 245).

Son olarak bu cümlede yer alan dil oyununda muhabirlerin gelişi bir cesedin üstüne üşüşen akbabalara benzetilerek edebi bir teşbih yapılmıştır. Bu teşbihin kaynak metni *like turkey buzzards settling on a corpse* biçimindedir. Bu ifadenin de semantik anlamı “ceset üstüne çöken akbabalar” şeklindedir. Burian bu dil oyununun çevirisinde “leş üstüne çöken akbabalar” şeklinde ifadeleri tercih ederek İletişimsel Çeviriye örnek teşkil eden bir erek metin oluşturmuştur zira benimsediği bu çeviri yaklaşımıyla erek kültüre son derece doğal görünen ve kaynak metnin kaynak okuyucuda bıraktığı aynı etkiyi erek metnin de erek okuyucuda bırakmasını hedefleyen bir tercüme ortaya çıkarmıştır. Tosun ise “bir cesede üşüşen akbabalar” ifadesini yeğleyerek kaynak metne son derece sadık kalmış ve Semantik Çeviriye örnek teşkil eden bir çeviri kayda geçirmiştir. Burian'ın ve Tosun'un çevirileri birbiriyle genel anlamda kıyaslandığında Burian'ın dilinin daha ağıdalı Tosun'un dilinin ise daha yalın olduğu söylenebilir.

7. Sonuç

Bu çalışmada Aldous Huxley tarafından kaleme alınan *Brave New World* isimli romandaki dil oyunlarının iki farklı çevirmen tarafından Türkçeye aktarımı analiz edilmiştir. Yapılan bu analiz batılı çeviribilimcilerden Newmark, Popovic ve Pym'in ve Türk çeviribilimci Kocabıyık'ın kuramları ışığında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada sırasıyla analizin kuramsal çerçevesini oluşturan kuramlar detaylıca izah edilmiş ve bu kuramlar ışığında Burian ve Tosun'un çevirileri analiz edilmiştir.

Bu araştırmada Türkçeye *Cesur Yeni Dünya* biçiminde çevrilen romandaki dil oyunları incelenirken kayda geçirilen çevirilerin hangi kuramlara örnek teşkil ettiği saptanmaya çalışılarak hata avcılığında uzak bilimsel bir çeviri analiz örneği yapılmıştır. Bu bakımdan araştırmamızın çok büyük öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Çalışmada yer alan bulgular çeviri eleştirisinin geneliyle ve özel olarak incelenen iki erek metindeki dil oyunlarının çevirilerinin özellikleriyle ilgili olanlar biçiminde ikiye ayrılabilir.

Çalışmanın giriş bölümünde de belirtildiği üzere Türkiye'de bilimsel bir çeviri analizi yapıldığı çalışmalar oldukça azdır. Ne yazık ki Türkiye'de birçok çeviri eleştirisi çalışması hiçbir kuramsal çerçeveye dayandırılmayarak hata avcılığı düzeyinde kalmaktadır. Bu araştırma sonucunda elde edilen en temel bulgu bir çeviri eleştirisinin bilimsel olma niteliğine sahip olabilmesi için kesinlikle bir kuramsal çerçeveye dayandırılması gerektiğidir.

Bunun yanı sıra araştırmamızın sonucunda Burian ve Tosun'un çevirileriyle ilgili de detaylı bulgular elde edilmiştir. Araştırmamızın sonucunda bu iki farklı çevirmenin birbirinden değişik çeviri yaklaşımları benimsediği bulgusu elde edilmiştir. Burian ve Tosun'un çeviri yaklaşımları arasındaki en temel fark Burian'ın Osmanlıca kelimeleri çok sık kullanıyor olması; Tosun'un ise daha yalın ve sade bir üslup tercih etmesidir.

Bunlara ek olarak analizimizin sonucunda Tosun her ne kadar bazı dil oyunlarının çevirisinde Doğal Eşdeğerlik ile İletişimsel Çeviri yaklaşımına örnek teşkil eden tercüme kayda geçirmiş olsa da genel olarak Semantik Çeviri yaklaşımını benimsediği bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca Tosun'un nadiren de olsa Deyiş Kaydırmaya da başvurduğu gözlemlenmiştir. Tosun çok nadir olarak ise çok isabetli bir çeviri yaparak Altın Eşdeğerliğe örnek teşkil eden tercüme kayda geçirmiştir. Bunların yanı sıra Tosun'un çok nadir Yönlü Eşdeğerliğe örnek teşkil eden çeviri de yaptığı sonucuna varılmıştır.

Burian ise Tosun'un aksine çevirisinde sıklıkla Yönlü Eşdeğerliği sağlamış ve İletişimsel Çeviri yaklaşımını benimsemiştir. Ayrıca Burian'ın da bazı dil oyunlarının çevirisinde Semantik Çeviriyi ve Doğal Eşdeğerliği esas aldığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak bu çalışmanın, çeviriyi kuramlar vasıtasıyla tam anlamıyla bilimsel bir şekilde analiz etmesi açısından hayati önem arz ettiği ve alana büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Broeck, R. V. D. (2014). Second Thoughts on Translation Criticism. *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. T, Hermans. (ed). (s. 54-62). New York: *Routledge*.
- Gambier, Y. (2018). Concepts of Translation. D'hulst, L., & Gambier, Y. (Eds.). *A History of Modern Translation Knowledge: Sources, Concepts, Effects*, (c. 142, s. 19-38). Amsterdam ve Philadelphia: *John Benjamins Publishing Company*.
- Holmes, J. S. (2004). The Name and Nature of Translation Studies. *The Translation Studies Reader*. L, Venuti. (ed). (s. 180-193). New York: *Routledge*.
- House, J. (2015). *A Model for Translation Quality Assessment*. Tübingen: *Gunter Narr*.
- Huxley, A. (1989). *Yeni Dünya* (2. Baskı). Çev. Orhan Burian. İstanbul: *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları*.
- Huxley, A. (2010). *Brave New World*. Orijinal Baskı (25. Baskı). Londra: *Longman Literature*.
- Huxley, A. (2015). *Cesur Yeni Dünya* (13. Baskı). Çev. Ümit Tosun. İstanbul: *İthaki Yayınları*.
- İnce, Ü. (1997). Kuram ve Uygulama Bilgisiyle Çeviri Eleştirisi. *Hasan Ali Yücel Anma Kitabı/ Çeviri: Ekinler ve Zamanlar Kavşağı içinde*. İstanbul: *Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını*, 9(1), 253-259.
- Jakobson, R. (2004). On Linguistic Aspects of Translation. *The Translation Studies Reader*. L, Venuti. (ed). (s. 138-144). New York: *Routledge*.
- Kocabiyyk, H. S. (2021a). Çeviri Söylem ve Kuramları Işığında Kur'an'ın Çevrilebilirliği. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(77), 3046-3059. <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.283>
- Kocabiyyk, H. S. (2021b). Çok Boyutlu Bilimsel Çeviri Eleştirisi Modeli. Ankara: *Gazi Kitabevi*.
- Kocabiyyk, H. S. (2021c). Çeviribilimde Yeni Bir Kuram Altın Eşdeğerlik. Ankara: *Gazi Kitabevi*.
- Kocabiyyk, H. S. (2022a). The Effects of Translation Theories on the Assessment of Translations. *Söylem Filoloji Dergisi*. 7(1), 225-236.
- Kocabiyyk, H. S. (2022b). Çeviribilimi Anlamaya Doğru. Ankara: *Gazi Kitabevi*.
- Kocabiyyk, H. S., & Özcan M. (2022). Nida, Schleiermacher ve Lefevre'in Kuramları Işığında Necib Mahfuz'un "Hırsız ve Köpekler" Adlı Romanındaki Dil Oyunlarının Türkçe Çevirisinin Analizi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*. 9(81), 279-295.

- Lefevere, A. (1992). Translation/ History/ Culture: A Sourcebook. Londra ve New York: *Routledge*.
- Munday, J. (2001). Introducing Translation Studies: Theories and Applications. Londra ve New York: *Routledge*.
- Newmark, P. (1988). Approaches to Translation. Oxford: *Pergamon*.
- Nida, E. (2004). Principles of Correspondence. The Translation Studies Reader. L, Venuti. (ed). (s. 153-167). New York: *Routledge*.
- Popovic, A. (1970). The Concept "Shift of Expressions" in Translation Analysis. The Nature of Translation: Essays on the Theory and Practice of Literary Translation. J, Holmes. (ed). (s. 78-87). Mouton: *Slovak Academy of Sciences*.
- Pym, A. (2010). Exploring Translation Theories. London: *Routledge*.
- Reiss, K. (2014). Translation Criticism Potentials and Limitations. London: *Routledge*.
- Sarı, Z., & Sylemez, A. S. (2022). George Orwell'in '1984' romanının iki Türkçe evirisindeki eğretilmeli ifadelerin norm ve eşdeğerlik temelli betimleyici bir incelemesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (26), 1191-1207. DOI: 10.29000/rumelide.1074534.
- Tosun, M. (2013). Çeviri Eleştirisi Kuramı. İstanbul: *Aylak Adam*.
- Toury, G. (2014). A Rationale for Descriptive Translation. The Manipulation of Literature Studies in Literary Translation. T, Hermans. (ed). (s. 16-42). New York: *Routledge*.